

"People of a special mould"?

International conference on comparative communist biography and prosopography
Manchester, 6th - 8th April 2001

Pirjo Kaihovaara: "Erityisenkaltaisia ihmisiä?" Kommunistien elämäkertoihin ja yhteisiin piirteisiin (prosopography) (1) keskittyvä kansainvälinen vertaileva konferenssi Manchesterissä 6.-8.4.2001

[Tausta](#)

[Osanottajat](#)

[Valmistelut](#)

[Konferenssipaiikka](#)

[Teemat ja ohjelma](#)

[Konferenssin aineisto](#)

[Kommunistista liikettä koskevat biografiset lähdejulkaisut ja -hankkeet](#)

[Britannian kommunistinen puolue tutkimuksen kohteena](#)

[Muiden kommunististen liikkeiden ja järjestöjen esittelyt](#)

[Kommunistien kollektiivinen ja yksilöllinen biografia](#)

[Keskusta - periferia: Kommunistinen hierarkia kansainvälisestä paikalliseen](#)

[Kommunistinen kulttuuri ja ideologia](#)

[Kasvatus ja koulutus kansainvälisessä kommunistisessa liikkeessä \(Joni Krekolan raportti\)](#)

[Liite 1: Osallistujaluettelo](#)

KONFERENSSI

Tausta

Konferenssin järjesti Britannian Talous- ja sosiaalitutkimusneuvoston (*the Economic and Social Research Council*) rahoittama kommunistisen puolueen jäsenten elämäkertoja tutkiva projekti (*the Communist Party Biographical Project*), joka toimii Manchesterin yliopistossa.(2) Kaksivuotisen projektin tarkoituksena on tehdä survey-tutkimus Britannian kommunistisen puolueen (1920-1991) jäsenistön toiminnasta ja sosiaalisesta rakenteesta ja projektissa on mukana historiantutkijoita Manchesterin ja Liverpoolin yliopistoista.(3)

Konferenssin tarkoituksena oli esitellä ajankohtaista kommunististen puolueiden historiaan suuntautuvaa biografista, prosopografista ja sosiaalishistoriallista tutkimusta. Konferenssi käsitteli puoluestrategian ja -politiikan sijasta puolueen jäsenistön ja puolue-eliitin uskomuksia, toimintaa ja sosiaalista rakennetta.

Osanottajat

Konferenssiin osallistui yli kuusikymmentä tutkijaa Euroopasta, Afrikasta, Australiasta, ja Etelä- ja Pohjois-Amerikasta. Lisäksi konferenssissa oli mukana Britannian kommunistisen puolueen entisiä jäseniä. Pohjoismaista edustettuina olivat Norja, Islanti

ja Suomi. Suomesta osallistui neljä tutkijaa: [VTM Pirkko Kotila](#), VTM Joni Krekola, [VTT Tauno Saarela](#) ja VTL Pirjo Kaihovaara. [Osallistujaluettelo: liite 1](#)

Valmistelut

Konferenssiin saattoi valmistautua etukäteen lukemalla internetissä julkaistut abstraktit ja muutamaa päivää ennen konferenssia julkaistut konferenssipaperit. Tekstit jaettiin osanottajille myös paperimuodossa konferenssin alkajaisiksi.

Konferenssipaikka

Konferenssi pidettiin Manchesterin yliopiston konferenssikeskuksessa Chancellorissa. Myös majoitus ja ruokailu olivat samassa paikassa, mikä mahdollisti keskustelujen jatkamisen myös vapaa-ajalla. Konferenssi aikana kokoustiloissa oli myynnissä alan kirjallisuutta.

Teemat ja ohjelma

Konferenssissa käsitellyt teemat voidaan jakaa karkeasti seuraaviin:

- kommunistien biografiset lähdejulkaisut ja -hankkeet
- eri maiden kommunistiset puolueet ja liikkeet esittelyn ja tutkimuksen kohteena biografisesta näkökulmasta
- puoluekaaderien elämäkerralliset esittelyt
- kommunistien kollektiivinen biografia; kommunistien sosiaalinen tausta ja jäsenistön koostumus
- kommunistinen hierarkia: eri maiden kommunistien keskinäiset suhteet ja kaaderien ja rivijäsenten suhteet
- järjestölliset esittelyt
- kommunistinen kulttuuri, ideologia, diskurssi ja identiteetti
- kasvatus ja koulutus kansainvälisessä kommunistisessa liikkeessä

Monessa esitelmässä käsiteltiin useita näistä teemoista käyttäen esimerkkinä oman maan kommunistista liikettä. Siksi teemoja ei oltu kirjattu konferenssin ohjelmaan, vaan esitelmät oli ryhmitelty ilman yhteisiä otsikoita. Lyhyen esittelytilaisuuden jälkeen konferenssityöskentely tapahtui työryhmissä - kolme rinnakkaista työryhmää käsittelee kahta tai kolmea konferenssipaperia. Kussakin työryhmässä alustajat esittelivät paperinsa ja/tai tutkimuksensa 10-15 minuuttia kestävässä puheenvuorossa ja 15-20 minuuttia oli varattu keskustelulle. Toisinaan keskustelu käytiin vasta kun kaikki työryhmän paperit oli esitelty.

Konferenssin aineisto

Konferenssiin valmistetut paperit (otsikot ks. liite 1) ovat nähtävillä Kansan Arkistossa samoin kuin tutkijoiden yhteystiedot. Tekstejä ei kuitenkaan saa siteerata tai lainata ilman kirjoittajien lupaa. Konferenssin kotisivut <http://les1.man.ac.uk/cpgb/conference/index.htm>

KOMMUNISTISTA LIIKETTÄ KOSKEVAT LÄHDEHANKKEET CPGB Prosopographical Project (4)

Kaksivuotinen Talous- ja sosiaalitutkimusneuvoston rahoittama Britannian kommunistisen puolueen (CPGB) jäsenten prosopografinen tutkimusprojekti alkoi vuonna 1999. Sitä edelsi aiempi projekti, jonka yhteydessä kommunistisen puolueen arkisto järjestettiin ja luetteloiitiin ennen sen luovuttamista Työväenliikkeen historian kansalliseen museoon (*the National Museum of Labour History*). Prosopografiseen

tutkimukseen loi edellytyksiä noin 3000 puolue-elämäkerran ja kyselylomakkeen (1940-luvulta 1960-luvulle) löytyminen arkistosta. Haluttiin käynnistää myös oral history -ohjelma kommunistisen identiteetin ja kokemusmaailman systemaattiseksi tutkimiseksi.

Survey-tutkimus kattaa puolueen kaikki toimintamuodot: ammatillisen, kulttuurisen ja valistustoiminnan sekä kansainväliset kampanjat. Tutkimus kohdistuu sekä pitkäaikaisiin puoluejäseniin että niihin, jotka vain käväisivät puolueessa. Erityisen kiinnostuksen kohteena ovat jäsenten sosiaaliset taustat ja puolueeseen liittymisen motiivit.

Projektin tavoitteena on äänitettyjen haastattelujen tekeminen ja tallentaminen Britannian Kansalliseen äänitearkistoon (*the National Sound Archive*) sekä puolueen jäsenten uskomuksia ja toimintaa koskevan tietokannan luonti haastattelujen, kyselylomakkeiden ja muun saatavilla olevan aineiston perusteella. Projektin tutkimusryhmään kuuluu kuusi tutkijaa: **Kevin Morgan, Alan Campbell, John McIlroy, Andrew Flinn, Gideon Cohen ja Linda Lawton.**

Projektin lähdemateriaalina on käytetty arkistosta löytyneitä omaelämäkertoja, Moskovasta löytynyttä aineistoa ja projektin yhteydessä tehtyjä haastatteluja. Myös aiemmin julkaistua elämäkerrallista aineistoa on käytetty hyväksi. Projekti pyrkii tarkastelemaan kommunistista elämää ja identiteettiä brittiyhteiskunnassa kaikkine määreineen. Projektin tuloksena kirjoitetaan kaksi teosta, toinen Britannian kommunistien suhteesta ammatillisen liikkeeseen (*industrial activities of B. Communists*) ja toinen kommunistien poliittisesta kulttuurista laajemmin. Projekti tuottaa myös prosopografisen tietokannan, joka on apuna tuleville historian tutkijoille ja tarjoaa mahdollisuuden vertailuihin. Konferenssissa esitellyssä paperissa esiteltiin kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen mahdollistavan tietokannan suunnittelussa noudatettuja periaatteita, metodologiaa ja rakentamisen yksityiskohtia.

Tallennusprojektille on ominaista joustavuus, erilaisten lähdeaineistojen käyttö, täydennettävyys, ajallinen kattavuus ja tutkijayhteistyön, vertailut ja erilaiset kysymyksenasettelut salliva ote. Metodologisesti kiinnostava lähestymistapa on sovellettavissa muidenkin kuin kommunististen organisaatioiden tutkimukseen.

Tietokannan käyttö on toistaiseksi rajattua; vain projektin jäsenillä on käyttöoikeus. Jatkossa kaikki julkisista lähteistä koottu tieto on käytettävissä - haastatteluun koottu tieto on ilman erityistä lupaa käytettävissä vasta haastateltujen kuoleman jälkeen.

Peter Huber: Working on a new biographical dictionary of the Comintern - a survey

Peter Huber Hannoverin yliopistosta esitteli konferenssipaperissaan suunnitelman laajan biografisen hakuteoksen laatimiseksi Kominternin ja sitä lähellä olevien muiden järjestöjen toimihenkilöistä. Huberin esitelmään sisältyy katsaus aiempaan Komintern-tutkimukseen ja sen lähteisiin:

1. Ennen arkistojen avautumista saatavilla olleet lähteet
2. Biografisen tutkimus ennen vuotta 1991
3. Tutkimuksen uudet alueet arkistojen osittaisen avautumisen jälkeen
4. Kansainvälistä kommunismia koskeva biografinen hakuteos

Esitelmä antaa kokonaiskuvan Kominternia ja sen aikaista kansainvälistä kommunistista liikettä koskevasta lähdejulkaisuista ja biografisista hakuteoksista ja tutkimuksista sekä myös niiden puutteista.

Uusi kansainvälisen yhteistyön tuloksena syntyvä biografinen hakuteos tulee kattamaan noin 12 000 Kominternin eri elimissä toimineen tai siihen tavalla tai toisella yhteydessä olleen henkilön tiedot. Hakuteos pyrkii myös esittelemään Kominternin rakennetta, eri elinten suhteita ja päätöksentekomekanismeja.

BRITANNIAN KOMMUNISTINEN PUOLUE TUTKIMUKSEN KOHTEENA

Britannian kommunistisen puolueen jäsenten elämäkerrat ovat tarjonneet lähtökohtia monenlaisiin tarkasteluihin. Brittikommunismiin tiimoilta oli syntynyt lähes parikymmentä konferenssiesitelmää. Papereissa käsiteltiin puolueen suhdetta yhteiskuntaan, muihin puolueisiin, etnisiin ryhmiin ja kansallisiin osastoihin kansanyhteisön eri maissa. Ammattiyhdistys-, naisasia- ja osuuskauppaliikkeen yhteydet Britannian kommunistiseen puolueeseen olivat myös esillä. Sukupolvitarkastelut, genealogia ja henkilöhistoriat täydensivät kuvaa. Vaikka lähes kaikissa esitelmissä viitataan kansainvälisen kommunistisen liikkeen vaikutukseen, painottuivat tutkimuksissa elämäkerrallisen lähestymistavan vuoksi kansalliset ja paikalliset piirteet. Esitelmissä pohdiskellaankin brittiläisen kommunismin erityispiirteitä ja esitellään käsitteitä, joiden avulla tilannetta voidaan hahmottaa (esim. militant labourism).

Useita esitelmiä yhdistää näkemys, että brittikommunismiin taustalla on pitemmän aikavälin poliittisia traditioita. **Kevin Morgan** huomauttaa, että bolshevismi muokkasi syvällisesti näiden traditioiden esiintymistapaa. Morgan lähestyi aihetta geneologisesta näkökulmasta. Hän analysoi Britannian kommunistisen puolueen jäsenten perhetaustoja ja niiden merkitystä sitoutumiseen (**A Family party? Some genealogical reflections on the CPGB**). Kun tutkimuskohdetta lähestytään elämäkertojen ja poliittisten sukupolvien kautta kiinnittyy huomio luonnostaankin pitkän aikavälin jatkuvuuksiin, katkoksiin ja konflikteihin. **Stephen Woodhams** pohdiskeli 1930-luvun poliittisten intellektuellien sukupolven kohtaloa sen törmätessä kylmän sodan aikakauteen (**The old songs just don't sound the same any more: the generation that had to change**). Hän löysi taustalta uskonnollisen elämäntavan tai kulttuurin jatkuvuuden sekulaarisen poliittisen elämän alueelle, mikä näkyi pyrkimyksenä sitoutumiseen.

Kommunististen puolueiden kulttuuri- ja julkaisuutoiminta on monessa maassa houkutelut sivistyneistöä. Niin myös Englannissa. **Andy Croft** esitteli erään heistä paperissaan **The Young Men Are Moving Together: the Case of Randall Swingler**. Kansanrintaman *Left Review* -aikakauslehden ja *Daily Worker* -sanomalehden toimittaja kirjailija Randall Swingler oli syntynyt vaurauden ja vallan keskellä, mutta tarjosi monipuolisen sivistyksensä ja lahjakkuutensa kommunistisen puolueen käyttöön. Croft pohdiskeli Swinglerin aatteellisen kehityksen taustaa ja luonnetta; se oli osa laajempaa sukupolvikapinaa 1930-luvun Britanniassa ja Swinglerille sillä oli myös teologiset ja maantieteelliset juonteensa. Monia piirteitä sisältävälle maailmankuvalleen hän löysi poliittisen kodin kommunistisesta puolueesta aina vuoteen 1956 saakka. Hänen ympärillään oli joukko muita ylemmän keskiluokan jälkeläisiä, kirjallisuuden, teatterin ja musiikin ystäviä.

Jason L. Heppell esitelmöi Britannian juutalaisten kommunistien sosialistisista perinteistä (**The Socialist Heritage of British Jewish Communists**). Hän kyseenalaisti väitteen, että Britannian juutalaiset kommunistit olisivat taustoiltaan sidoksissa pelkästään Itä-Eurooppaan. Elämäkerta-aineiston mukaan he ovat saaneet vaikutteita myös brittiläisistä ja keskieuropalaisista sosialistisista traditioista. Vanhempien lisäksi muutkin sukulaiset ja ystävät ovat vaikuttaneet henkilöiden radikalisoitumiseen. Lisäksi

prosessi on ollut monimutkainen; brittiläisessä yhteiskunnassa jiddish-sosialismi joutui kilpailemaan integroivien tekijöiden kanssa ja eri sukupolvien välillä tapahtui eriytymistä. Juutalaiset kommunistit tulivat liikkeeseen monien järjestöjen kautta. Jatkuvuutta löytyy, mutta se ei ole suoraviivaista. Työväenpuolueen ohella heidän taustaltaan saattaa löytyä yhteyksiä sosiaalivallankumouksellisiin tai anarkistisiin perinteisiin. Juutalaiset ja brittiläiset sosialistiset traditiot yhtyivät ja sekoittuivat. Britannian juutalaiset kommunistit edustivat myös yhtä usein keskieuroppalaisuutta kuin Itä-Eurooppaa.

Britannian työväenluokka on koostunut monista etnisistä ja kansallisista ryhmistä ja tämä on heijastunut myöskin kommunistisen puolueen jäsenistössä. Andrew Flinn tarkasteli konferenssipaperissaan kolmen kansalliseen alkuperään nojautuvan osaston toimintaa vuosina 1945-1970 (**The CPGB and the National Branches. Cypriot, Indian and West Indian branches 1945-70: an experiment in self-organisation?**) Etnisiin ja kansallisiin identiteetteihin tukeutuvien osastojen synnyn taustalla oli toisen maailmansodan jälkeen kiihtynyt maahanmuutto entisistä siirtomaista. Puolue ei juuri kiinnittänyt huomiota kyproslaisten, intialaisten ja Länsi-Intiasta saapuneiden siirtolaisten keskuuteen syntyneisiin osastoihin vaan ne elivät pitkälti omaa elämäänsä. Kielelliset ja kulttuuriset erot aiheuttivat eristymisen tunnetta vähemmistöistä koostuneiden osastojen jäsenissä. Rasismikaan ei ollut vierasta puolueessa. Emäpuolue esti osastojen pyrkimykset entistä suurempaan autonomiaan. Seurauksena oli, että jäsenet vähitellen kaikkosivat.

Etelä-Walesin kaivostyöläisten ammattiyhdistysliike tuli kuulijoille tutuksi **John McIlroy** ja **Alan Campbellin** esitelmöidessä liikkeen kommunistisista johtajista (**Communist Trade Union Leaders, 1947-1991: The Case of the South Wales Miners**). Biografiseen lähestymistapaan kirjoittajat ovat yhdistäneet hiilikenttien olojen ja ammatillisen liikkeen sekä kommunistisen puolueen jäsenyyden muokkaamien arvojen ja päämäärien tarkastelun.

Walesilaisilla hiilikaivosalueilla 1920-luvulla siinnyt sosialismi jätti jälkensä Britannian kommunistisen puolueen kehitykseen. Kirjoittajat kuvasivat kaivostyöläisten elämää ja toimintaa, ammattiyhdistysliikettä ja kommunistisen puolueen roolia peräti kuuden ammattiyhdistysjohtajan ja kommunistin elämäkerran kautta. He löysivät tutkittaviensa elämästä sekä yhdistäviä että erottavia tekijöitä. Kuvatut ammattiyhdistyskommunistit edustivat eri sukupolvia ja heidän aktiivinen toiminta-aikansa ulottui pitkälle aikavälille. Kuitenkin kirjoittajat pystyvät luonnehtimaan heitä määritteillä, jotka laajentavat käsitystä kommunisti-termin monimuotoisuudesta. Heidän elämänsä kulkuaan yhdisti jännite ammattiyhdistysmiehen ja kommunistisen kaaderin identiteettien välillä. He edustivat pragmaattista työläisyyttä ja reformismia kommunismin kentässä, mutta olivat samalla uskollisia Neuvostoliiton ystäviä.

Hiilikaivostoiminta oli sotien aikana ja myös niiden jälkeisellä kaudella Euroopan talouden keskiössä. Kommunistit valtasivat avainasemat hiilikaivosammattiliitoissa Saksassa, Puolassa ja Britanniassa ennen sotia. Toisen maailmansodan aikana kommunistit jatkoivat aktiivisuuttaan Britannian liitoissa. Nina Fishmanin, Anita Prazmowskan ja Holger Heithin yhteinen konferenssiesitelmässä (**Winning the Peace: Communists' role in Reconstructing Mining Trade Unions and Re-starting the Coal Industry 1945-51 - the Cases of Willi Agatz (The Ruhr, Germany), Eduard Gierek (Silesia, Poland) and Arthur Horner (Britain)**) vertaillaan kolmen maan kaivosammattiliiton johtajan ja kommunistin panosta omissa liitoissaan, kaivoskentillä ja kommunistisissa puolueissa. Myös sosialidemokraattien ja kommunistien väliset sotienjälkeisen kauden konfliktit ovat esillä samaten kuin Agatzin, Hornerin ja Gierekin osuudet niissä.

Kommunistien menestyksellinen toiminta työväenliikkeessä oli - niin kuin elämässä yleensäkin - seurausta myös heidän yksilöllisistä ominaisuuksistaan ja paikallisesta tilanteesta. Tätä tähdensi **Willie Thompson** esitelmässään **Communist Party Influence on the Scottish Labour Movement during the 1960s**. Kyky luoda toimiva verkosto ammattiyhdistysaktivistien keskuuteen toimi perustana kommunistisen puolueen vaikutusvallan kasvulle Skotlannissa. Kaivosmiesten parista onnistunut toiminta levisi muillekin teollisuusaloille 1960-luvulla, mutta se ei kuitenkaan taannut menestystä yleisissä vaaleissa.

Kommunistien suhteet eri elämänalueilla toimiviin järjestöihin olivat tärkeitä heidän identiteetilleen. **Nicola Coween** aiheena oli kommunististen kiltanaisten tilanne 1950-luvulla heidän yrittäessään toimia osuustoiminnallisissa killoissa (**A Co-operative Woman All my life: The Dilemma of Communist Guildswomen in the 1950's**). Osuustoiminnallinen kilta oli ainoa työväenliikkeen järjestö, johon kotiäidit saattoivat liittyä ja kommunistinaisia kehoitettiin hankkimaan sen kautta uusia jäseniä. Kiltatoiminnassa käsiteltiin osuustoiminnallisten kysymysten ohella muitakin työläisnaisia kiinnostavia aiheita kuten äänioikeutta, avioerouudistusta, kasvatuskysymyksiä ja köyhyyttä. Kun kiltaa alettiin sitoa yhä enemmän puoluepoliittisiin tavoitteisiin 1930-luvulla, joutuivat monet kommunistinaiset vetäytymään toiminnasta. Kiltatoiminta oli tarjonnut naisille mahdollisuuksia mm. keskinäiseen kanssakäymiseen ja solidaarisuuteen ja siitä luopuminen kavensi naisten mahdollisuuksia toimia työväenliikkeessä.

Tutkimus ei ole rajoittunut pelkästään kommunistisen puolueen jäseniin. Reuna-alueilla toimivat ihmiset ovat aina mielenkiintoisia. **Darren Lillekerin** prosopografinen tutkimus käsitteli muutamia Britannian Labour-puolueen jäseniä, jotka puolustivat sosialistisia ihanteita ja suhtautuivat myönteisesti neuvostojärjestelmään (**In All But Name: entryists, left-wing gadflies and fellow travellers within the British Labour Party**). Vertailevaa otetta tarjoaa se, että tarkastelun kohteet edustavat kolmea suuntausta ja myös eri ajanjaksoja. John Platts-Mills edusti 1940-luvun yliopistoradikalismia, William Wilson työväenluokkaista vasemmistolaisuutta ja Alexander Kitson myöhempien vuosikymmenten skottilaista ammattiyhdistysradikalismia. Lilleker esitteli tutkittaviensa taustaa ja toimintaa ja samalla Britannian Neuvostoliittoa tukevia kansalaisjärjestöjä ja ystävyys-, solidaarisuusjärjestöjen verkostoja. Hän pohdiskelee myös mihin nämä kahden poliittisen ryhmittymän välimaastossa kulkijat pyrkivät ja miten heidän tavoitteensa toteutuivat.

Puolueiden välisen verenvaihdon hedelmällisyys ja ongelmat tietyissä tilanteissa tulivat esiin **Gidon Cohenin** esitelmässä **'Sentimental Socialism' versus 'Revolutionary Marxism'? A Biographical Analysis of Communism and the Independent Labour Party**. Hän kuvaa tapahtumia ja tilanteita, joissa kommunistisen puolueen jäseniä siirtyi Riippumattoman työväenpuolueen (ILP) jäseniksi. Toiseen suuntaan tapahtuneella liikkeellä oli myös monia ulottuvuuksia. Kommunistisen puolueen vetovoima vaihteli ajan myötä. Nämä kaksi puoluetta taistelivat keskenään mutta toisinaan myös tukivat toisiaan 1920-luvulla. 1930-luvulla ILP:sta irtosi vasemmistolainen ryhmittymä ja monet sen jäsenistä liittyivät kommunisteihin.

Cohenin tutkimus nojautui puolueesta toiseen siirtymistä koskevan biografisen aineiston kvantitatiiviseen ja kvalitatiiviseen tarkasteluun. Hän pohdiskeli, miten poliittiset tapahtumat ja järjestölliset ristiriidat vaikuttivat yksilöiden päätöksiin siirtyä puolueesta toiseen ja minkälaisissa tilanteissa sitoutuminen saattoi vaihtua irtaantumiseksi. Jäsenten iällä ja taustalla oli oma merkityksensä, mutta puolueiden paikallinen sisäinen kulttuuri saattoi usein ratkaista, kumman vetovoima oli suurempi. Cohenin mukaan on

mahdollista, että poliittisella identiteetillä on voinut olla jopa järjestöraajat ylittävää jatkuvuutta.

Britannian kommunistinen puolue lopetti toimintansa viimeisessä edustajakokouksessaan vuonna 1991. Se muutettiin uudelleenlaiseksi "post-kommunistiseksi" poliittiseksi järjestöksi. **Richard Cross ('The party has failed' Communist responses to organisational decline — the CPGB in the 1980s)** on tutkinut puolueen jäsenten reaktioita kriisiin, joka kosketti Britannian, Länsi-Euroopan vasemmistoa ja työväenliikettä ja olemassa olevaa sosialistista järjestelmää puolueen viimeisen vuosikymmenen aikana. "Traditionalistit", "reformistit" ja "muutoksen kannattajat" olivat yhtä mieltä siitä, että kommunistinen puolue oli epäonnistunut tehtävässään, vaikka syistä ja seurauksista oltiin eri mieltä. Crossin mukaan puolueen jäsenten reaktioita säätelivät kommunistisen identiteetin, ideologian, kulttuurin ja järjestöelämän omituisuudet ja jännitteet 1980-luvun vaikeina vuosina.

MUIDEN KOMMUNISTISTEN LIIKKEIDEN JA JÄRJESTÖJEN ESITTELYT

Asmund Egge Oslon yliopistosta esitteli paperissaan Norjan työväenliikkeen radikaalin siiven vaiheita 1910-luvulta 1970-luvulle **The Communist Movement in Norway, 1917-1970**. Norjan työväenpuolue liittyi ainoana sosialidemokraattisena puolueena Euroopassa Kominterniin 1919. Puolue hajosi 1923 ja Norjan kommunistinen puolue perustettiin. Egge tarkastelee esitelmässään puolueen kehitystä ja suhdetta kansainväliseen kommunismiin erityisesti 1920-luvun alkupuolella, sodan aikana ja sotien jälkeisinä vuosina. Hän päättää esitelmänsä Norjan maolaisen liikkeen syntyvaiheiden esittelyyn.

Geir Bentzen puolestaan esitteli Norjan yhteiskunnallisten liikkeiden yhden haaran, Mot Dag seuran **The Mot Dag Association**), ja samannimisen lehden toimintaa ja suhteita 1920- ja 1930-luvuilla. Seuraan kuului akateemisia poliittisesti radikaaleja nuoria, jotka pyrkivät vastaamaan yhteiskunnallisiin haasteisiin kääntämällä katseensa uuteen Venäjään ja käymällä keskustelua sen päämääristä. Vaikka heidän uskonsa myöhemmin hiipuikin, jätti se jälkensä heidän ajatteluunsa. Monet "Motdagistit" olivat myöhemmin johtavissa asemissa ja rakensivat norjalaista hyvinvointivaltiota.

Gerrit Voerman (The Formative Years of the Communist 'Moral' Community in the Netherlands, 1917-1930) tarkasteli Alankomaiden kommunistisen puolueen kehitystä näkökulmanaan alakulttuurin, kommunistisen moraalisen yhteisön synty. Yhteisen filosofian, kaiken kattavan Weltanschauungin lisäksi sen perustaa loivat klubit, yhdistykset, juhlat, symbolit, yhteiset kokemukset ja elämäntapa. Kommunistisen identiteetin vahvistajina toimivat kansainvälisellä tasolla toimivat järjestöt, joilla oli alaosastonsa maassa. Voerman kuvaa melko eristyneen kommunistisen yhteisön piirteitä: poliittista valistusta, nuorisotoimintaa, rituaaleja, traditioita, symboleja, juhlapäiviä, Lenin-myyttiä, Neuvostoliiton esittämistä "luvattuna maana". Neuvostolaivojen vierailut, elokuvat ja radio toimivat viimeksi mainitun ilmiön "apuvälineinä". Voerman löytää kommunistien moraalista yhteisöstä uskonnollisuuteen verrattavissa olevia elementtejä. Hän kuvailee myös Puolueen jäsenten monia velvollisuuksia ja uhrauksia, joita heiltä odotettiin, mutta myös puolueen jäsenyyden suomia positiivisia tunteita ja merkityksiä. Eristäytyneestä puolueesta irrottautuminen oli henkisesti vaikeaa kommunistisen mentaliteetin ehdottomuuden vuoksi.

Eggen ja Voermanin esitelmistä käydyssä keskustelussa ihmeteltiin sitä, mikä piti ihmiset mukana liikkeessä ensi innostuksen jälkeen. Kummankin alustajan mukaan

yhteisöön sosiaalistuminen ja identifioituminen Neuvostoliittoon olivat lojaalisuuden takeena. Sekä Hollannissa että Norjassa radikalismi oli vahvempaa tietyillä alueilla. Norjassa teollistuneet alueet ja liikkuvaa työvoimaa tarvitsevat seudut ja Hollannissa alueet, joilla oli anarkistisia ja syndikalistisia traditioita olivat liikkeen tyyssijoja. Keskusteltiin myös uskonnon ja radikalismin yhteyksistä. Hollannissa maolaisuus oli voimakkaampaa katolilaisilla alueilla. Saksassa kommunismi sai kannatusta enemmän protestanttisilla alueilla (protestanttisuus suosii sitä, että ihminen taistelee asemastaan). Egge toivoi maolaisuutta koskevan vertailevan tutkimuksen syntymistä.

Uuden Seelannin kommunistisen puolueen sosiaalisen perustan tutkiminen oli **Kerry Taylorin** aiheena (**The Social Basis of New Zealand Communism, 1921-1945**). Puolue perustettiin 1921. Puolueesta ei ole juuri tehty sosiaalista analyysia. Taylor osoittaa syitä tutkimuksen aukkoihin (mm. puuttuvat ja hajallaan olevat arkistot). Hän analysoi puolue-eliittiä koskevaa otosta osoittaakseen, keitä kommunistit olivat. Puolueen koostui 1920-1930-luvuilla muutamasta sadasta jäsenestä. Taylor tarkastelee puolueen jäsenten sukupuolijakaumaa, ammatillista ja alueellista taustaa ja kansallisuutta/etnistä taustaa.

Koska joissakin esitelmissä oli pääosassa biografinen lähestymistapa toisissa taas kansainvälisessä kommunistisessa liikkeessä vallinneet hierarkiset suhteet, esitellään muiden maiden liikkeitä, järjestöjä ja niiden edustajia eri teemojen kautta.

KOMMUNISTIEN KOLLEKTIIVINEN JA YKSILÖLLINEN BIOGRAFIA

Kollektiivisten ja yksilöllisten elämäkertojen käyttäminen kommunismitutkimuksen lähestymistapana on aihe, josta konferenssiin kirjoitetut esitelmät toimivat hyvinä esimerkkeinä ja jota eräissä papereissa pohdittiin myös metodologiselta kannalta. Usein yksilöiden elämäkerrat myös "rikkovat" kollektiivisten elämäkertojen yleistävämpää otetta. Elämäkertatutkimus suo mahdollisuuden monien poliittisten "kipupisteiden" ja jännitteiden tutkimiseen, jotka koskevat esimerkiksi yksityisen ja poliittisen suhdetta, uskontoa, kansallista ja kansainvälistä, identiteettiä ja moraalialueita.

Biografisen lähestymistapa perinteisten tutkimusmenetelmien haastajana oli yhtenä teemana **Allison Drewn** esitelmässä **Will the real Sidney Bunting please stand up? Constructing and contesting the identity of South African Communist S. P. Bunting**. Britannia, Etelä-Afrikka ja Venäjä kansallisen ja henkisen identiteettinsä kiintopisteinä Bunting toimi Etelä-Afrikan sosialistisen liikkeen ja mustien työläisten organisoijana. Kominternin vauhdittamana hänet kuitenkin erotettiin puolueesta. Hänen elämänvaiheensa ja kohtalonsa toimivat monien laajempien kysymysten käsittelyalustana.

Sama koskee muitakin Etelä-Afrikan kommunistisen puolueen johtajien biografisia kuvauksia. **Vladimir Shubin** esitteli puolueen neljän pääsihteerin (Moses Kotane eli Malome, Moses Mabhida eli Baba, Joe Slovo eli JS ja Tembesile Hani eli Chris) vaiheita ja erityisesti heidän Moskova-suhteitaan esitelmässään **SACP Leaders in Exile**. Etelä-Afrikan kommunistisen puolueen ja Afrikkalaisen Kansalliskongressin (ANC) keskinäiset suhteet peilautuvat näiden henkilöiden kautta. Moskovan tuki Etelä-Afrikan kansalliselle vapautusliikkeelle kulki pitkälti heidän välityksellään. Liikkeen johtaminen maanalaisuudesta ja pakolaisina yhdistää pääsihteerien kohtaloita 1950-luvulta 1990-luvulle asti. Heidän elämänsä sanelivat kansallisen ja kansainvälisen politiikan tapahtumat, mutta he olivat osaltaan myös vaikuttamassa niihin eteläisen Afrikan eri alueilla.

Britannian kommunistisen puolueen (BCP) suhteita Afrikkaan käsitteli **Hakim Adi** esitelmässään **Forgotten Comrades - James Desmond Buckle and the African Marxists**. Puoluehistoria on pitkälti unohtanut tämän alueen, vaikka monet linkit yhdistävät puolueen varsinkin Britannian Länsi-Afrikassa sijainneiden siirtomaiden poliittisiin järjestöihin. Suhteita afrikkalaisiin luotiin myös monien kansainvälisten järjestöjen ja niiden julkaisemien lehtien välityksellä. BCP oli 1930-luvulla mukana perustamassa mm. Siirtomaainformaatiotoimistoa (Colonial Information Bureau). Toisen maailmansodan jälkeen yhteistyötä välittävien kansainvälisten ja länsiafrikkalaisten järjestöjen kirjo kasvoi. Britanniassa asuvia ja opiskelevia afrikkalaisia rekrytoitiin puolueeseen toiveena edistää kommunististen puolueiden perustamista Afrikkaan. Desmond Buckle oli Britannian kommunistisen puolueen ensimmäisiä afrikkalaisjäseniä ja hänen kauttaan tarkastelun kohteena ovat puolueen siirtomaa- ja Afrikka-komiteat ja monet muut kolonialismin vastaiseen taisteluun osallistuneet järjestöt.

Henkilöhistorian kautta on mahdollista nähdä, kuinka historian tulkinta voi olla poliittisen taistelun ytimessä. Tämän osoitti **Sifiso Mxolisi Ndlovu** esitelmässään, joka käsitteli Johannes Nkosin 1920-luvulla esittämää tulkintaa satakunta vuotta aiemmin eläneestä zulukuningas Dinganesta Etelä-Afrikassa **Johannes Nkosi and the Communist Party of South Africa: Images of "Blood River" and King Dingane in the late 1920s-1930**). Afrikkalaiset työläiset vastustivat 1920-luvun lopulla valkoisten vallanpitäjien juhlapäiväksi julistamaa Dingaani-päivää, "Blood River" -taistelun muistopäivää, jota vietettiin buurijoukkojen kuningas Dinganista saaman voiton kunniaksi. Päivään liittyi paljon symboliikkaa ja valkoisen isännyyden korostusta. Vastapainoksi afrikkalaiset työläiset ryhtyivät 1920-luvun lopulla Johannes Nkosin ja muiden ammattiyhdistys- ja kommunistijohtajien johdolla viettämään Dingaani-päivää vastakulttuurisena muistopäivänä, "vapautumisen" päivänä. Siihen liittyi passiivista vastarintaa, mielenosoituksia ja passien polttamista. Kuningas Dingane ja maakysymys nostettiin esiin näissä tilaisuuksissa. Nkosi jopa kutsui kuningas Dingaania kommunistiksi. Kysymys suhtautumisesta zulukuninkaisiin jakoi liikettä. Vuonna 1930 poliisit hakkasivat Nkosin kuoliaaksi tällaisen mielenosoituksen aikana.

Jonathan Grossman tulkitsi Etelä-Afrikan kahden viime vuosikymmenen poliittisen taistelun vaiheita yhden henkilön kautta **Workers, Socialism and a Revolutionary: Struggle for a new South Africa**). Hän kuvasi vuonna 1994 ammutun vain 26-vuotiaana kuolleen toveri Bongonin poliittista toimintaa ja ajattelua oman tuntemuksensa, Bongonin lähipiirin kertomusten ja trotskilaisen järjestön dokumenttien perusteella. Grossmanin esitelmän teemoja olivat poliittinen kulttuuri ja sen muutokset kiihkeällä 1980-luvulla ja Bongonin ajatukset työläisyydestä. Grossman kritisoi nykyistä historiantulkintaa pyrkimyksistä vaieta Etelä-Afrikassa käydyn taistelun sosialistisista visioista.

Dainis Karepovsin esitelmä, **The "Besouchet Case" or The Brazilian side of the "Moscow's trials" all over the world**, käsitteli Espanjan sisällissotaan osallistuneen brasilialaisen sotilaan Alberto Bomilcar Besouchetin elämäkulkua ja muiden Getulio Vargasin diktatuurin aikana karkoitettujen ulkomaisten militanttien kohtaloa. Besouchet oli kommunistinen militantti, joka haavoittui marraskuussa 1935 kommunistisen kansannousun aikana ja osallistui ensimmäisenä brasilialaisena Kansainvälisen Prikaatin joukkoihin Espanjassa. Kun hän lähestyi Leon Trotskyn ja hänen kannattajiensa ajatusmaailmaa, Besouchet kidnapattiin ja murhattiin Neuvostoliiton turvallisuusjoukkojen määräyksestä.

USA:n kommunistinen puolue kriiseineen peilautuu Herbert Apthekerin elämäkerrallisessa kuvauksessa, jonka esitti **Gary Murrell (Herbert Aptheker's Unity of Theory and Practice In the Communist Party, USA: On The Last Night, and**

During the First Two Decades).

Kommunististen puolueiden jäsenistön kollektiiviset elämäkerrat olivat konferenssiesitelmien aiheina monesta eri näkökulmasta käsin. **Wolfgang Weber (Biographical and Prosopographical Aspects of Communist Life in the Austrian Provinces)** tarkasteli Itävallan kommunistisen liikkeen historiaa yhden kommunistiseen puolueeseen sitoutuneen työläisperheen vaiheiden kautta yhdistäen yksityisen elämän ja paikalliset tapahtumat kuvaamaan poliittista ja kulttuurista kirjoa, josta liike syntyi. Seudun työolot, katolilaisuus, työläisten arvot, ihmisten väliset verkostot ja vallanpitäjien suhtautuminen kommunisteihin tulevat esitellyiksi perheenjäsenten kollektiivisen biografian kautta.

Jean Vigreux ja Serge Wolikow käsitelivät esitelmässään **French Communist Party secretaries: collective biography and individual biography** kommunistisen puolueen pääsihteeriyttä instituutiona ja pääsihteerin tehtäviä hoitaneita henkilöitä persoonina; heidän identiteettiään, toimintaansa, rooliaan ja persoonallisuuttaan. Heidän mukaansa pääsihteerin-instituutiolla oli monia eri vaiheita. 1920-luvulla toimenkuva kehittyi ja stabiloitui seuraavan vuosikymmenen aikana, seuraavassa vaiheessa tehtävä personalisoitui ja tapahtui symbolisen vallan keskittymistä. Pääsihteerin-instituutiosta tuli puolueen inkarnaatio; pääsihteerin edusti puoluetta ja oli siitä vastuussa kansallisesti ja kansainvälisesti. Venäläisen malli omaksuttiin tehtävän hoidossa. Pääsihteerin roolia on myös mystifikoitu; henkilön taustavoimina on kuitenkin ollut kollektiivinen sihteeristö. Kirjoittajat kävivät läpi Ranskan kommunistisen puolueen pääsihteeriyden kehitystä 1920-luvulta 1990-luvulle saakka ja pohtivat viran kantajien ominaisuuksia.

Ranskalaiset tutkijat **Claude Pennetier** ja **Bernard Pudal** eivät osallistuneet konferenssiin, mutta osanottajille jaettiin heidän esitelmänsä **A Prosopographical Research in Progress Based on French Institutional Communist Autobiographies**. Heidän tutkimuskohteenaan on ollut kommunistiseen kulttuuriin tai pikemminkin "stalinismin kulttuuriin" kuulunut käytäntö, jossa omaelämäkerrat muodostuivat kontrollin välineiksi. "Institutionaalisten kommunististen omaelämäkertojen" löydyttyä avautuneiden arkistojen kätkeistä sosiologinen ja historiallinen tutkimus voivat nyt entistä paremmin kohdistua "kommunistiseen ihmiseen". Koska nämä institutionaaliset omaelämäkerrat ovat olleet monien konferenssin osanottajien lähdeaineistona, ovat Pennetierin ja Pudalin huomiot elämäkertäkäytännön merkityksestä tärkeitä.

Pennetier ja Pudal korostavat, että kyseisenkaltaisen aineiston tutkiminen vaatii samanaikaisesti analyysimenetelmien arvioimista. Mahdollisuuksia on monia: poliittisten valinta- ja juurruttamisprosessien jäljittäminen, kaaderien kollektiivisen biografian tutkimus ja verkostojen analyysi. Omaelämäkerrat toimivat kommunistisessa liikkeessä kaaderien valinnan, urakehityksen ja kontrollin välineinä. Ranskalaistutkijoiden mukaan omaelämäkertojen perusteella voitiin mitata ja arvioida henkilöiden "poliittista pääomaa" (5). Tämä tapahtui vertaamalla niitä "mallielämäkertaan" ideaalisine sosiaalisine ja poliittisine taustoineen.

Biografinen käytäntö sai alkunsa Neuvostoliitossa 1920-luvulla ja levisi bolshevisaation myötä muidenkin maiden kommunistisiin puolueisiin. Pennetierin ja Pudalin mukaan institutionaalisella kommunistisella omaelämäkerralla oli merkityksensä puoluekoneiston toiminnalle. Se oli samanaikaisesti institutionaalinen riitti, puolueen toimihenkilöksi pyrkivän curriculum vitae, osa henkilötiedostoa, jota voitiin käyttää puhdistuksissa, sosiologisen itsetarkkailun tähtihetki, suullinen tai kirjallinen toiminto, jossa sekoittuivat erityiset ja moninaiset itsemäärätelyn vivahteet ja instituution pitkä käsi.

Pennetier ja Pudal esittelevät paperissaan tutkimusohjelmaansa, jonka aineistona on yli

800 Ranskan kommunistisen puolueen jäsenen omaelämäkertaa 1930-luvulta. (6) He ovat lähestyneet aineistoa kahdeksasta eri näkökulmasta ja pyrkinet samalla edistämään prosopografisia tutkimusmenetelmiä.

KESKUSTA - PERIFERIA: KOMMUNISTINEN HIERARKIA KANSAINVÄLISESTÄ PAIKALLISEEN

Eri maiden kommunistien suhteita ja puolueiden sisäistä hierarkiaa käsiteltiin useassakin alustuksessa. Tutkimalla historiaa myös “alhaalta” avautuu uusia näkökulmia.

Kominternin ja kansallisen kommunistisen puolueen suhteet olivat esillä Portugalin esimerkin valossa **Carlos Cunhan** esitelmässä (“**Portuguese of a Special Mould?**” **The Portuguese Communist Party’s Early Communist International Years**). Vaikka Kominternin politiikka vaikuttikin muotoutumassa olevan kommunistisen puolueen yleisiin linjoihin 1920-luvulla, oli kansallinen tilanne työväenliikkeen eri suuntausten välisine kamppailuineen suuntaa-antava puolueen kehitykselle. Keskeistä oli irtisanoutuminen anarkismista ja syndikalismista. 1920-luvun kuluessa kansalliset piirteet saivat Portugalissa samoin kuin monissa muissakin maissa jäädä taka-alalle kommunistisen puolueen keskusteluissa. Toisaalta kansainväliset opit ideologisen puhtauden vaatimuksineen kiinteyttivät puoluetta ja auttoivat sitä säilymään valtiollisen repression aikana. Toisaalta boshevisaatio kutisti puoluetta ja esti sen taistelua sotilasdiktatuuria vastaan.

Hierarkia saattoi ilmetä Kominternin pyrkimyksenä ohjata ja valvoa yhden kansallisen puolueen toimintaa toisen maan puolueen välityksellä. **Sheridan Johns** tarkasteli esityksessään Etelä-Afrikan kommunistisen puolueen ja Britannian kommunistisen puolueen suhteiden kehitystä 1920- ja 1930-luvuilla (**From Fraternal Solidarity to Comintern Hierarchy: the Changing Nature of Relationships between South African and British Communists**). Puolueiden jäsenten ensisijaisesti henkilökohtaiset siteet muuttuivat organisatorisiksi hierarkisiksi suhteiksi, joiden kautta Kominternin etelä-afrikkalaisiin kohdistuvaa valvontaa toteutettiin.

Etelä-Afrikan kommunistien suhteet Kominterniin olivat myös **Apollon Davidsonin** mielenkiinnon kohteena. Hänen esitelmänsä **Africa, Africans and Africanists in the Comintern** valotti etelä-afrikkalaisten työväenjärjestöjen kehitystä valkoisten työläisten järjestöistä mustien organisaatioiksi. Samoihin aikoihin Komintern otti Etelä-Afrikan kommunistisen puolueen entistä lujemmin kontrolliinsa. Tunnus riippumattomasta afrikkalaistasavallasta (independent Native republic) nousi vahvasti esiin 1920-luvun lopulla ja siitä käytiin kiistaa 1930-luvun puoliväliin saakka. Davidsonin mukaan tunnuksen asettaminen oli kuitenkin enemmän taktinen veto kansainvälisen kommunistisen liikkeen pyrkimyksissä. Vuosi 1931 oli käännekohta Etelä-Afrikan kommunistisen liikkeen ja Kominternin suhteissa. Riippumattomuustunnuksesta käydyt kiistat johtivat puolueesta erottamisiin ja karkoittivat muutenkin puolueen jäseniä. Fasismin vastaisen taistelun noustessa 1930-luvun puolivälissä keskeiseksi Komintern julisti riippumattoman afrikkalaistasavallan tunnuksen vääräksi. Pian myös afrikkalaiset kommunistit saivat osansa “suuresta terrorista”.

Kansainvälisen kommunistisen liikkeen painoarvo ja merkitys punnittiin kansallisissa puolueissa sisäisissä kamppailuissa puolueen linjasta. **Aldo Agosti** arvioi esitelmässään **A Communist of a Special Mould: Umberto Terracini’s Opposition to the Cominform Turn in 1947** Italian kommunistisessa puolueessa syntyneitä ristiriitoja. Puolueen perustajajäseniin kuuluva Umberto Terracini oli jo aiemminkin joutunut

erimielisyyksiin puolueensa kanssa, mutta 1947 tilanne kärjistyi jälleen. Kylmän sodan puhjettua kurinpalautus kansainvälisessä kommunistisessa liikkeessä suuntautui mm. Italian puolueeseen. Terracini antoi voimakasta palautetta kritiikistä ja aiheutti kiehuntaa puolueessa. "Terracinin tapaus" herätti keskustelua puoluekurin ja "puolue-etiikan" merkityksestä ja oli osaltaan suuntaamassa Italian kommunistisen puolueen linjaa.

Kansainvälisen hierarkian, kommunistisen puolueen sisäisen rakenteen ja paikallisten perinteiden merkitystä puolueen sisäisten ristiriitojen syntymiselle tarkasteli mm. **Till Kössler (Between Cadre Party and Social Milieux. The West German Communists, 1945-1960)**. Länsi-Saksan kommunisteille puolue-eliitin ja jäsenten vuorovaikutus näyttäytyi monitahoisena suhtena. Itä-Saksan johtavan puolueen SED:n ohjaus länteen päin ilmeni Saksan kommunistisen puolueen (KPD) hierarkkisessa rakenteessa. Kaaderipuolueajattelu tuki hierarkiaa. Toisaalta KPD:n jäsenistön sosiaalinen tausta ja omat perinteet loivat jännitteitä puoluekulttuuriin. Kössler täsmentää argumentointiaan paikallisuuden ja poliittisten sukupolvien tarkastelulla.

Puoluejohdon ja jäsenten välisiä jännitteitä käsitteli myös **Marcos Aurelio Santana (The tension between leadership and the rank-and-file within the Brazilian Communist Party)**. Hän tutki Brasilian kommunistisen puolueen poliittisen orientoitumisen muutosvaiheita vuosina 1945-1964, jolloin enimmäkseen illegaalina toiminut puolue ensimmäisessä vaiheessa radikalisoitui ja toisessa vaiheessa sopeutti toimintansa perustuslailliseen tilanteeseen. Pyrkinessään ohjaamaan ammattiyhdistysliikettä kommunistisen puolueen rivijäsenet joutuivat kohtaamaan puolueen johdon ja työläisten suunnasta tulevan paineen. Puolue joutui mukauttamaan linjaansa jäsenistön syndikalistisempiin käytäntöihin. Santana korostaa, että pelkkä puolueen virallisten asiakirjojen tarkastelu ja monoliittinen näkemys toiminnasta eivät riitä puoluehistorian ymmärtämiseen; puoluekulttuurissa puolue on sekä tuote että tuottaja.

KOMMUNISTINEN KULTTUURI JA IDEOLOGIA

Kommunistisen kulttuurin ja ideologian eri puolia sivuttiin kaikissa konferenssipapereissa, mutta eräissä esitelmissä ideologiaa koskevat kysymykset olivat huomion keskipisteessä. **Stephen Hopkins** tarkasteli esitelmässään **French Communist Ideology and "Democratic Centralism": A Changing Organisation?** Ranskan kommunistisessa puolueessa 1970- ja 1980-luvuilla käytyä keskustelua demokraattisen sentralismin periaatteesta. Hopkins esitteli aluksi periaatteen tulkintaa puolueessa 1970-luvulla ja seurasi sitten demokraattisesta sentralismista poikkeamista kannattavien suuntausten kehitystä Ranskassa. Demokraattinen sentralismi, joka on kuulunut kommunististen puolueiden ideologiseen ytimeen 1920-luvulta lähtien, sai vastaansa puolueen intellektuellien ja uudistajien kritiikkiä useana aaltona. 1980-luku oli puolueen johdon ja uudistajien kilpalaulantaa, jossa puoluejohto otti kritiikkiä vastaan pienimmissä kysymyksissä ja uudistajat välttivät ryhmäkuntien muodostamista. 1980-luvun loppupuolella osa uudistajista siirtyi puolueen ulkopuolelle. Kansainvälisen kommunismin mureneminen 1990-luvun vaihteessa vauhditti muutoksia ja demokraattisen sentralismin periaatteesta luovuttiin puolueen 28. kongressissa.

Notes:

(1) Prosopography -termi viittaa kollektiiviseen biografiaan. Sen voisi ehkä suomentaa "yhteiset piirteet", vrt. Jeroen Nilisin määritelmä: (Prosopography - This is a word, originally used by historians of the Ancient times. Historians of the (Early) Modern Times prefer to use the word Collective Biographies. Sociologists use the word multiple career analysis. So you could describe prosopography as a method of studying ' the common background characteristics of a group of persons in history through a set of uniform questions, and

interpreting and analysing them'. I refer to the reprint of an article of Lawrence Stone on prosopography(1971) in L. Stone, *The Past and the present* (London, 1981), pp.45 ff.,

(2) As part of the Communist Party Biographical Project, funded by the Economic and Social Research Council and based at the University of Manchester, an international conference was held in Manchester on Friday 6th April to Sunday 8th April 2001.

(3) The project is a two-year survey of the activities and social composition of members of the British Communist Party involving historians at the universities of Manchester and Liverpool. The survey covers the full period of the party's existence (1920-1991) and all aspects of its work, including industrial work, cultural and educational activities, local and international campaigns, etc. A two-volume monograph embodying the results of the project's work will be published by Rivers Oram Press in 2002.

(4) Tässä esitetty katsaus perustuu Kevin Morganin, John McIlroy, Alan Campbellin, Andrew Flinnin ja Gideon Cohenin konferenssille valmistamaan paperiin *The CPGB biographical project: an introduction* ja projektin lyhyempään esittelyyn *Communist Party Biographical Project - Communism and the British Labour Movement: a prosopographical analysis*, jotka on julkaistu myös projektin kotisivulla <http://les1.man.ac.uk/cpgb/>

(5) Vrt. Pierre Bourdieu, *Raisons pratiques*, Paris, Le Seuil, 1994.

(6) Kirjoittajien aihetta käsittelevistä julkaisuista ks. esim. Claude Pénnetier & Bernard Pudal: *Écrire son autobiographie* (*Les autobiographies communistes d'institution, 1931-1939*), Genèses 23, Juin 1996, 53-75.